

Ryszard Kaliszuk

Pięćdziesięciolecie odzyskania niepodległości i powstania KPP na Lubelszczyźnie

Rocznik Lubelski 12, 228-235

1969

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

VI. Współpraca Oddziału z władzami terenowymi

Zdecydowanie silnie i pozytywnie zaznaczyła się w okresie sprawozdawczym więź z lokalnymi władzami i związek z ich poczynaniami. Oddział współpracował z WRN w akcji opracowania i ustalenia herbów poszczególnych miejscowości, wydawał szereg opinii dla wydawnictw Rad Narodowych (tych które mają ukazać się poza PTH), opiniował od strony historycznej projekty wydziałów kultury w zakresie organizowania uroczystości, masowych akcji politycznych i kulturalnych. Analogiczna współpraca rozwijała się między stowarzyszeniami społecznymi i to głównie pozalubelskimi, jak np. z Towarzystwem Miłośników Radzyna, Towarzystwem Miłośników Hrubieszowa czy Towarzystwem Przyjaciół Nauk w Zamościu. Ten wysiłek, głównie konsultacyjny, owocuje w postaci już wspomnianego mecenatu władz terenowych, wciąż wzrastającego. Niech zatem wolno będzie zakończyć to sprawozdanie podziękowaniem za ów mecenat, jakże konieczny do prowadzenia działalności Oddziału.

Kazimierz Myśliński

Józef Szymański

PIĘCDZIESIĘCIOLECIE ODZYSKANIA NIEPODLEGŁOŚCI I POWSTANIA KPP NA LUBELSZCZYŹNIE

W 50 rocznicę odzyskania niepodległości i odbudowy państwa polskiego odbyły się w Lublinie centralne uroczystości nawiązujące do wydarzeń 1918 r. O randze obchodów świadczyło przybycie do Lublina w dniu 7 listopada 1968 r. przedstawicieli najwyższych władz partyjnych i państwowych z Władysławem Gomułką na czele. Okolicznościowe przemówienie wygłosił premier Józef Cyrankiewicz, dając w nim historyczną analizę dziejów narodu polskiego oraz aktualną — zgodną z polską racją stanu — polityczną wykładnię najnowszej historii Polski.

Nawiązując do obchodów ogólnopolskich oraz doceniając znaczenie rocznicy, lubelskie środowisko naukowe zorganizowało szereg posiedzeń i zebrań związanych tematycznie z odbudową państwowości polskiej.

W dniu 5 listopada 1968 r. odbyło się posiedzenie Lubelskiego Oddziału Towarzystwa Nauk Politycznych, któremu przewodniczył doc. dr Henryk Groszyk. Stwierdził on m. in., że stanowi ono sprzyjającą okazję do wszechstronnej dyskusji nad historycznymi konsekwencjami wynikającymi z faktu odzyskania niepodległości oraz nad całym splotem wydarzeń, które do niepodległości prowadziły. Referat pt. *Dwie koncepcje ustrojowe w dobie powstania państwa polskiego 1918—1919* wygłosił doc. dr Stanisław Krzykała. Na szerokim tle społeczno-gospodarczym przedstawił główne nurty polityczne oraz koncepcje ustrojowe w okresie poprzedzającym powstanie II Rzeczypospolitej, jak również w przełomowych latach 1918—1919. Posługując się marksistowską analizą, Stanisław Krzykała ocenił ówczesną sytuację rewolucyjną w Europie, a na jej tle programy partii politycznych i grup społecznych ze szczególnym uwzględnieniem koncepcji i charakteru rządu Daszyńskiego. W dyskusji nad referatem wzięło udział 10 osób, m. in.: prof. dr Tadeusz Mencil, prof. dr Jan Dobrzański, doc. dr Henryk Groszyk, dr Wiesław Śladkowski, mgr Jerzy Reder, mgr Edward Olszewski, mgr Józef Marszałek.

Zagadnieniu odbudowy niepodległej Polski poświęcony był również odczyt w klubie pracowników naukowych w dniu 4 listopada 1968 r. Zebraniu przewod-

niczył doc. dr Ryszard Orłowski, zaś referat pt. *Drogi do niepodległości* wygłosił doc. dr Stanisław Krzykała. Po prelekcji odbyła się dyskusja.

W 50 rocznicę powstania KPP Lubelski Oddział Polskiego Towarzystwa Historycznego zorganizował w dniu 19 grudnia 1968 r. posiedzenie, któremu przewodniczył prezes Oddziału Lubelskiego PTH prof. dr Kazimierz Myśliński, zaś okolicznościowy referat wygłosił doc. dr Stanisław Krzykała omawiając główne zagadnienia ideologii i rozwoju organizacyjnego KPP. W dyskusji nad referatem udział wzięli: prof. dr Kazimierz Myśliński, dr Zygmunt Mańkowski, mgr Emil Horoch, mgr Mieczysław Szyszko, mgr Stanisław Wiśniewski oraz mgr Henryk Cimek.

Mieczysław Szyszko

*
* *
*

Studenckie Koło Naukowe Historyków UMCS zorganizowało wspólnie z Zarządem Uczelnianym Związku Młodzieży Wiejskiej, pod patronatem Zrzeszenia Studentów Polskich, w dniach 21—23 listopada 1968 r. Ogólnopolskie Seminarium Studenckich Kół Naukowych nt. *50-lecie odzyskania niepodległości*.

Otwarcia obrad dokonał prorektor UMCS — prof. dr Zbigniew Lorkiewicz, a następnie w imieniu władz Wydziału Humanistycznego powitał uczestników seminarium doc. dr Roman Kamienik. W seminarium wzięli też udział pracownicy naukowcy sekcji historii UMCS. W pracach sesji uczestniczyło ok. 60 studentów reprezentujących Uniwersytety, Wyższe Szkoły Pedagogiczne i Wojskową Akademię Polityczną. Najliczniejszą grupę stanowili studenci UMCS.

Wygłoszono 10 referatów (po 1 z UAM, UBB, UŁ, WAP i WSP Kraków i 5 z UMCS), których problematyka dotyczyła przede wszystkim zagadnień politycznych lat 1918—1919. Zagadnieniom formowania się rządów ludowych w Polsce i stosunkowi do nich różnych grup społeczeństwa poświęcone były referaty studentów UMCS: Janiny Wideńskiej *Geneza rządów ludowych w Polsce*, Alicji Zakrzewskiej *Formowanie aparatu władzy w okresie rządów ludowych*, Ireny Siemczyk *Programy rządów Daszyńskiego i Moraczewskiego*, Wiesława Cierlicy *Stosunek partii rewolucyjnych do rządów ludowych* i Stanisława Pająka *Polskie klasy posiadające wobec rządów ludowych*. Marek Osmulski i Mirosław Drozd z UAM omówili rolę powstania wielkopolskiego w kształtowaniu polskiej granicy zachodniej. Sprawą rozbrajania Niemców w Łodzi w listopadzie 1918 r. zajął się Janusz Michałowski z UŁ, a próbami porozumienia między narodową demokracją a obozem belwederskim na przełomie lat 1918—1919 — Edward Czapiewski i Włodzimierz Suleja z UBB. Polityczną działalność Macieja Rataja do 1926 r. podjął w swoim referacie Stanisław Kurzac z WSP Kraków, a postawę KPRP wobec problemu niepodległości Polski zreferował Stanisław Jurczak z WAP.

Jury w składzie: przewodniczący — dr Wiesław Śladkowski, członkowie: mgr Henryk Garnuszewski (przewodniczący Komitetu Koordynacyjnego Studenckich Naukowych Kół Historyków przy RN ZSP), mgr Wsiewołod Wolczew, mgr Emil Horoch i mgr Mieczysław Szyszko, oraz Stefan Stępień wyróżniło następujące referaty: pierwszą nagrodę otrzymał kpt. Stanisław Jurczak z WAP za referat:

Stanowisko KPRP wobec niepodległości Polski, dwie drugie równorzędne nagrody przyznano Wiesławowi Cierlicy z UMCS za referat: *Stosunek partii rewolucyjnych do rządów ludowych*, oraz Markowi Osmulskiemu i Mirosławowi Drodzowi z UAM za referat: *Powstanie wielkopolskie i jego wpływ na kształtowanie się zachodniej granicy państwa polskiego*, dwie trzecie równorzędne nagrody otrzymali: Edward Czapiewski i Włodzimierz Suleja z UBB za referat *Próby porozumienia między KNP a obozem belwederskim (X 1918—I 1919)* oraz Janina Wiedeńska z UMCS za referat *Geneza rządów ludowych*.

Dyskusja nad poszczególnymi referatami była bardzo ożywiona, polemiczna, ale na ogół rzeczowa i należy chyba żałować że organizatorzy nie przewidzieli wyróżnień na udział w dyskusji. Większość referatów reprezentowała dobry poziom, co korzystnie świadczy o umiejętnościach młodych historyków, zwłaszcza jeśli się weźmie pod uwagę fakt, że regulamin tego typu seminariów zabrania przedstawiania na nich części prac magisterskich, lub referatów związanych z tematem pracy magisterskiej referenta.

Autor referatu wyróżnionego pierwszą nagrodą w umiejętny sposób wykorzystał materiał źródłowy i literaturę tematu, wykazał się umiejętnością trafnego formułowania wniosków, a do omawianego w referacie zagadnienia wniósł własne, udokumentowane i przemyślane sądy.

Dobra organizacja seminarium oraz to, że połowa referatów została przygotowana przez gospodarzy, stawia Koło Historyków UMCS w rzędzie lepiej pracujących kół naukowych w lubelskim środowisku studenckim. Jest to w dużej mierze zasługa Zarządu Koła z prezesem Stefanem Stępnem i wiceprezesem Stanisławem Pająkiem. Na podkreślenie zasługuje też pomoc jaką cieszyły się wszystkie poczynania studentów, tak organizacyjne, jak i naukowe, ze strony dziekana Wydziału Humanistycznego, doc. dr. Stanisława Krzykały, kuratora Koła prof. dr. Tadeusza Mencła i opiekuna — mgr. Emila Horocha.

Jan Lewandowski

*
* *
*

Jednym z ważniejszych akcentów obchodów 50 rocznicy powstania KPP była zorganizowana przez Muzeum Okręgowe w Lublinie wystawa poświęcona powstaniu i działalności KPP eksponowana w Bramie Krakowskiej.

Zgromadzone na wystawie materiały (dokumenty, fotokopie) zostały podzielone na działy, obrazujące historię KPP w latach 1918—1939.

Ekspozycję otwierał dział poświęcony znaczeniu Rewolucji Październikowej dla odzyskania niepodległości przez naród polski. Szczególną wagę poświęcono okresowi odradzania się państwa polskiego, charakteryzującego się powstaniem rządu Daszyńskiego i działalnością Rad Delegatów Robotniczych i Folwarcznych na Lubelszczyźnie. Poszczególne działy ukazały podstawowe wydarzenia w walce rewolucyjnego nurtu klasy robotniczej w Polsce: okres walki mas pracujących ze stabilizacją kapitalistyczną, udział komunistów w wyborach do sejmu i samorządów, obchody rocznic związanych z ruchem robotniczym, walkę mas pracujących o realizację koncepcji jednolitego i ludowego frontu, działalność komun więziennych, udział komunistów w obronie niepodległej Polski w 1939 r. Wystawę zamykał dział poświęcony Polskiej Partii Robotniczej — kontynuatorkę tradycji KPP. Osobne

miejsce zajmują działy poświęcone partiom współpracującym z KPP, jak: Niezależna Partia Chłopska, Polska Partia Socjalistyczna „Lewica”, Zjednoczenie Lewicy Chłopskiej „Samopomoc”.

Wartość wystawy podniosły liczne mapy obrazujące zasięg wpływów RDR, KPP i partii rewolucyjnych z nią współdziałających.

Wystawa zorganizowana w oparciu o miejscowe i centralne zasoby archiwalne była doskonałą lekcją poglądową historii KPP. Łączyła ona doskonale funkcję naukową z dydaktyczną. Przez bogate wykorzystanie różnorodnych materiałów, umiejętne ich eksponowanie wystawa była interesującą, co świadczy o dużym wkładzie wysiłku organizatorów i autorów w przygotowanie omawianej wystawy.

Emil Horoch

*
* *
*

Komunistyczna Partia Polski (w pięćdziesiątą rocznicę powstania) — to temat wystawy zorganizowanej przez Wojewódzką i Miejską Bibliotekę Publiczną im. H. Łopacińskiego w Lublinie, otwartej w dniu 6 października 1969 r.

Autorzy scenariusza nie ograniczyli się do ukazania dziejów KPP i jej roli w walce klasy robotniczej o swoje prawa społeczne w okresie międzywojennym, lecz poszli dalej i pokazali również działalność PPR i PZPR — partii kontynuujących rewolucyjne tradycje KPP. Zasygnalizowane problemy na omawianej wystawie ukazane zostały w ścisłym związku z aktualną, w danym okresie, sytuacją ogólną i warunkami społeczno-politycznymi.

Przyjęcie takiej koncepcji ekspozycji, mającej na celu ukazanie roli polskich komunistów w dziejach narodu polskiego w okresie ostatnich pięćdziesięciu lat naszej historii, spowodowało że całość zaprezentowanego materiału podzielono na cztery zasadnicze działy tematyczno-chronologiczne.

Akcentem rozgraniczającym poszczególne działy, a jednocześnie stanowiącym początek każdego z nich, były duże plansze, na których — w układzie chronologicznym — umieszczono problemowy przegląd najważniejszych wydarzeń charakterystycznych dla danego okresu (kalendarz wydarzeń).

Oto krótka charakterystyka poszczególnych działów.

I. *Odzyskanie niepodległości w 1918 r.*

W dziale tym zgromadzono eksponaty obrazujące sytuację na Lubelszczyźnie w latach 1918—1919, tj. w okresie odzyskania niepodległości i formowania się ośrodków władzy. Przy omawianiu tych zagadnień główny akcent położono na działalność Lubelskiej Rady Delegatów Robotniczych i Rządu Tymczasowego Republiki Polskiej w Lublinie (pokazano m.in. unikalny obecnie oryginał manifestu rządu ludowego).

II. *Komunistyczna Partia Polski*

Wykorzystując bogaty materiał ilustracyjny (publikacje, prasa, ulotki, zdjęcia, fotokopie i oryginalne transparenty) przedstawiono w tym dziale sytuację polityczną i społeczną w jakiej powstała i rozwijała się KPP oraz główne kierunki

jej działalności w latach 1918—1938. Szczególną uwagę zwrócono w tym dziale na rolę KPP w organizowaniu klasy robotniczej do walki o prawa społeczne i polityczne oraz na internacjonalistyczne akcenty w jej działalności.

III. *Polska Partia Robotnicza*

Biorąc za punkt wyjścia sytuację, w jakiej znalazł się naród polski po klęsce wrześniowej, pokazano w tym dziale wystawy rozwój ruchu oporu przeciwko hitlerowskiemu okupantom. Na tym tle przedstawiono organizowanie się i rozwój PPR na terenie Lubelszczyzny. Zebrane materiały (dokumenty, opracowania i plansze) w sposób przekonywający wykazały przodującą rolę PPR w organizowaniu walki z okupantem i przygotowywaniu społeczeństwa Lubelszczyzny do nowych ogromnych zadań przy odbudowie kraju po wyzwoleniu i wprowadzaniu w życie podstawowych reform społecznych (reformacja rolna, nacjonalizacja przemysłu, powszechność nauczania). Realizacja tych zadań pokazana została w drugiej części tego działy wystawy.

IV. *Polska Zjednoczona Partia Robotnicza*

Najobszerniejszy dział wystawy poświęcono działalności PZPR i wszechstronnym osiągnięciom Polski Ludowej. W dziale tym, oprócz problemów związanych z rozwojem organizacyjnym partii, na licznych planszach, diagramach i wykresach pokazane zostały sprawy ogólnonarodowe (polityka zagraniczna, rozwój gospodarki, kultury i oświaty). Zgromadzone w tym dziale ekspozycji materiały, oprócz aktualnej wymowy, podkreślały te momenty w działalności partii, które nawiązują do rewolucyjnych tradycji poprzednich pokoleń komunistów polskich.

Do ilustracji zasygnalizowanych wyżej problemów wykorzystano ogółem ok. 300 różnorodnych eksponatów (książki, plakaty, fotokopie dokumentów, zdjęcia, mapy, plansze, oryginalne transparenty), głównie ze zbiorów własnych i archiwum KW PZPR w Lublinie.

Ogólnie oceniając całość ekspozycji należy podkreślić jej wysokie walory poznawcze i ideologiczne, osiągnięte przez zastosowanie przejrzystego układu i właściwego doboru materiałów ilustrujących poszczególne problemy oraz zachowanie odpowiednich proporcji pomiędzy poszczególnymi działami i problemami. Walory te przyczyniły się do powodzenia jakim wystawa cieszyła się wśród zwiedzających.

Ludwik Zabielski

*
* *

Z okazji obchodzonego w całej Polsce III Tygodnia Archiwów (20—27 X 1968) oraz jubileuszu 50-lecia Wojewódzkiego Archiwum Państwowego w Lublinie została zorganizowana w gmachu tutejszego Archiwum wystawa historyczna pt. *Rok 1918 i 1944 na Lubelszczyźnie*. Organizując niniejszą ekspozycję Archiwum jednocześnie czynnie włączyło się do ogólnopolskich obchodów 50 rocznicy odzyskania niepodległości.

Aktu otwarcia wystawy w dniu 22 października 1968 r. dokonał poseł na Sejm, przewodniczący Prezydium WRN w Lublinie mgr Paweł Dąbek w obecności przed-

sławicielei władz, urzędów i instytucji naukowych, placówek kulturalnych, prasy, radia i telewizji.

Ekspozowane na wystawie materiały i dokumenty pochodziły z zasobów WAP, częściowo wypożyczono je z archiwum KW PZPR i Prezydium WRN oraz Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej im. H. Łopacińskiego i Biblioteki Uniwersyteckiej KUL w Lublinie.

Zamiarem organizatorów wystawy było ukazanie faktów i procesów historycznych — w całej ich złożoności — aby uwypuklić rolę Lubelszczyzny w odzyskaniu niepodległości w roku 1918 oraz w pamiętnym roku 1944, który dał początek nowemu etapowi w dziejach Polski. Dla łatwiejszego zrozumienia wszystkich wydarzeń, które składały się na historię owych dwóch lat, całość wystawy podzielono na węższe działy, obejmujące niekiedy okresy poprzedzające ramowe daty wystawy.

W pierwszym jej dziale zatytułowanym *Lubelszczyzna pod okupacją austriacko-niemiecką, polityka władz zaborczych* umieszczono m.in. obwieszczenia i rozporządzenia wojskowych władz okupacyjnych w sprawach: politycznych (rozwiązanie tajnych stowarzyszeń, związków i organizacji), wojskowych (kar za sabotaż przeciwko armii i udzielanie pomocy zbiegłym jeńcom) oraz gospodarczych (dostaw zboża i innych produktów rolnych).

W kolejnym dziale, który nosił tytuł *Koncepcja polskich ugrupowań politycznych w sprawie odzyskania niepodległości i stosunek do zaborców* pokazano jak krańcowo różne były poglądy czołowych partii i ugrupowań na to zagadnienie. Najbardziej radykalne stanowisko zajmowały SDKPiL i PPS-Lewica. Obie te partie odrzucały wszelką myśl wiązania się z zaborcami i obie widziały możliwość wyzwolenia narodu polskiego poprzez walkę rewolucyjną polskiej klasy robotniczej w sojuszu z proletariatem rosyjskim. Stronnictwo Ludowe „Wyzwolenie” i PPS dążyły do utworzenia Polski o ustroju umiarkowanie demokratycznym, zaś Narodowa Demokracja kierowana przez R. Dmowskiego widziała rozwiązanie sprawy polskiej w zjednoczeniu ziem polskich pod berłem carów. W dziale tym zgromadzono liczne odezwy, czasopisma i druki ulotne wyżej wspomnianych partii, które ilustrowały ich programy polityczne. Ze sprawą koncepcji politycznych poszczególnych ugrupowań dotyczących rozwiązania sprawy polskiej, wiąże się również zbrojny udział Polaków w pierwszej wojnie światowej. Organizatorzy starali się pokazać — mimo szczupłych materiałów — dzieje Legionów, losy ich uczestników po tzw. „kryzysie przysięgowym”.

Dział następny *Revolucja Październikowa w Rosji i jej wpływ na sprawę polską* ukazał jak głośnie echem wśród społeczeństwa ziemi lubelskiej odbiły się wydarzenia październikowe 1917 r. w Rosji. Umieszczono tu, m. in. fotokopie dekretu Rady Komisarzy Ludowych z 29 sierpnia 1918 r. o unieważnieniu wszystkich układów i aktów o rozbiorach Polski oraz artykuły, doniesienia agencyjne zamieszczane w prasie lubelskiej — „Ziemi Lubelskiej” i „Głosie Lubelskim” informujące o sytuacji w Rosji, jak również liczne pisma i odezwy SDKPiL oraz PPS-Lewicy. 5 listopada z inicjatywy działaczy tych ugrupowań powstaje w Lublinie — jako pierwsza w Polsce — Rada Delegatów Robotniczych, wyłaniając ze swojego grona siedmioosobowy Tymczasowy Komitet Wykonawczy, na czele którego stanął działacz PPS — Władysław Uziębło. Utworzenie i działalność LRDR — na wystawie stanowiło odrębne zagadnienie, które zilustrowano przy pomocy zdjęć jej członków, ulotek, afiszy Sekcji Kulturalno-Oświatowej LRDR oraz monografii prof. dr. S. Krzykały pt. *Lubelska Rada Delegatów Robotniczych*.

W kolejnym dziale — *Tymczasowy Rząd Ludowy Republiki Polskiej* tzw. „Rząd Lubelski” — umieszczono materiały dotyczące rządu utworzonego przez I. Daszyńskiego w dniu 7 listopada 1918 r., w skład którego wchodził m. in. przedstawiciele PPS, PSD i ludowcy. Manifest rządu zapowiadał przeprowadzenie daleko idących reform społecznych i politycznych, m. in. wprowadzenie ustroju republikańsko-parlamentarnego, ośmiogodzinny dzień pracy (co było już wcześniejszym żądaniem LRDR), równouprawnienie wszystkich obywateli. Pokazano tutaj manifest rządu, mało znany komunikat o jego utworzeniu z 7 listopada 1918 r., tekst publicznego przemówienia I. Daszyńskiego oraz przepisy o organizacji Milicji Ludowej.

Jako ostatnie zagadnienie w pierwszej części wystawy przedstawiono *Walkę społeczno-polityczną o charakter nowego państwa*, która wyraziła się na Lubelszczyźnie masową akcją strajkową i protestacyjną. Zebrano tu m. in. liczne odezwy komitetów strajkowych robotników rolnych z żądaniami poprawy warunków bytowych, dokumenty informujące o osobach poszukiwanych przez policję — członkach KPRP okręgu lubelskiego — wśród nich nazwisko Mariana Buczka, współorganizatora Milicji Ludowej w Lublinie, częstego więźnia władz sanacyjnych.

Drugą część wystawy otwierał dział ukazujący *Politykę okupanta hitlerowskiego na Lubelszczyźnie*. Znalazły się tu materiały władz okupacyjnych i dokumenty ruchu oporu. Organizatorzy pokazali tragiczny okres w historii Lubelszczyzny związany z terrorem i eskterminacją ludności polskiej i żydowskiej. Wśród dokumentów znalazły się obwieszczenia o rozstrzelanych Polakach, zdjęcia pomordowanych na Zamku w Lublinie, oraz oryginał protokołu komisji polsko-radzieckiej z 24 lipca 1944 r. sporządzony na miejscu zbrodni.

Dziejom ruchu oporu na Lubelszczyźnie poświęcono cztery gabloty. Dział ten otwierały fotografie dowódców partyzanckich i działaczy politycznych: Mieczysława Moczara, Grzegorza Korczyńskiego, Pawła Dąbka oraz całych oddziałów, m. in. oddziału AK Tadeusza Kuncewicza ps. Podkowa, grupy partyzantów AL w Ostrowie Lubelskim, gdzie odbywały się posiedzenia konspiracyjnej WRN powstałej 18 lutego 1944 r. w Rudce Kijańskiej. O współpracy partyzantów polskich i radzieckich oraz ich walkach przeciwko okupantowi hitlerowskiemu informowały meldunki policji niemieckiej, m. in. meldunek o zakończeniu akcji pod kryptonimem „Maigewitter” i walce stoczonej w rejonie Rąbłowa w dniu 14 maja 1944 r. ze zgrupowaniem AL pod dowództwem ppłk. M. Moczara i partyzantami radzieckimi z oddziału mjr. Czepigi. Prasę konspiracyjną reprezentowały egzemplarze: „Armii Ludowej”, „Wyzwolenia”, „Rady Narodowej”.

W dziale *Wyzwolenie i powstanie PKWN* na pierwszym planie umieszczono zdjęcia przedstawiające wkroczenie oddziałów Armii Czerwonej i Ludowego Wojska Polskiego do Lublina oraz fotokopię Manifestu Lipcowego zapowiadającego podstawowe reformy polityczne, gospodarczo-społeczne i kulturalne.

Zagadnienie organizowania aparatu nowej władzy — rad narodowych — zilustrowano dokumentami przedstawiającymi ich powstawanie w terenie.

Jednym z poważniejszych zadań, jakie stanęły przed nową władzą, była odbudowa szkolnictwa. Spośród zamieszczonych w tym dziale dokumentów należy wymienić: odezwę pełnomocnika oświatowego KRN do nauczycieli w sprawie rejestracji, wezwanie kierownika resortu oświaty PKWN w sprawie rozpoczęcia roku szkolnego w dniu 1 września, pierwsze odezwy Kuratorium Okręgu Szkolnego i jego kierownika, zarazem członka WRN, Ojak-Krzemienia oraz dekret PKWN z 23 października 1944 r. o utworzeniu Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie.

Ekspozycję zamykał zestaw dokumentów poświęconych reformie rolnej, zawierający m.in. tekst dekretu PKWN z 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej, odezwe partii i stronnictw politycznych o przyspieszenie przez PKWN realizacji reformy rolnej, jak również wykaz wydzielonych spod parcelacji majątków przeznaczonych na cele oświaty rolnej, hodowli i opieki społecznej. W dziale tym zamieszczono też zdjęcia ukazujące zebrania i manifestacje mieszkańców Lublina domagających się przekształcenia PKWN w Rząd Tymczasowy. Powołanie go uchwałą KRN z dnia 31 grudnia 1944 r. zamykało pierwszy etap kształtowania się władzy ludowej w Polsce, który ściśle związany był z Lublinem.

Na wystawie zgromadzono bogaty zestaw materiałów archiwalnych. Poszczególne działy ekspozycji opatrzone zostały zwięzłym komentarzem, ponadto przy poszczególnych dokumentach umieszczono krótkie napisy informujące o ich treści. Należy przy tym zaznaczyć, iż wystawa cieszyła się wielkim zainteresowaniem społeczeństwa oraz była szczególnie licznie zwiedzana przez młodzież.

Ryszard Kaliszuk

SPRAWOZDANIE Z SEMINARIUM NAUKOWEGO Z OKAZJI 150 ROCZNICY URODZIN KAROLA MARKSA

Rektor, Senat i Komitet Uczelniany PZPR Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie zorganizowały w dniu 1 czerwca 1968 r. w Kazimierzu seminarium naukowe poświęcone omówieniu niektórych aspektów dorobku naukowego Karola Marksa. Seminarium zorganizowano z okazji uroczystości obchodzonej w tym roku na całym świecie 150 rocznicy urodzin tego wielkiego myśliciela. Miało ono głównie na celu zainteresować tą problematyką młodszych pracowników nauki specjalności niehumanistycznych.

W seminarium, obok przedstawicieli kierownictwa i pracowników naukowych Uniwersytetu oraz innych wyższych uczelni Lublina, udział wzięli: I sekretarz KW PZPR Władysław Kozdra, sekretarz KW PZPR Piotr Karpiuk, członek Egzekutywy KW PZPR, komendant wojewódzki MO płk Jerzy Andrzejewski, przedstawiciele radia, prasy i telewizji.

Otwarcia seminarium dokonał doc. dr Zdzisław Cackowski, który także przewodniczył obradom. Na sekretarza naukowego powołano mgr. Romana Tokarczyka, jemu też powierzono sprawę protokołu seminarium.

Wygłoszono trzy referaty:

dr. Jana Szreniawskiego: *Marksovska koncepcja klas i walki klasowej*;

doc. dr. Henryka Groszyka: *Wkład Marksa do pojęcia państwa i prawa*;

dr. Mikołaja Waleśko: *Aktualność marksistowskiej teorii wartości*.

Otwierając seminarium doc. dr Cackowski wskazał na żywotność i aktualność teorii społecznej Marksa we współczesnym świecie. Widać to szczególnie z perspektywy 150 lat, które upłynęły od chwili urodzin myśliciela. Mówca podkreślił obecność idei Marksa w naszym życiu zarówno poprzez ich wpływ na świadomość społeczną, jak i przeobrażenia życia społecznego krajów socjalistycznych. Nakreślił następnie rys historiozofii marksistowskiej, ze szczególnym uwzględnieniem niedostatków rewolucji burżuazyjnych dla mas ludowych. Miały one jednak decydujące znaczenie dla rozwoju świadomości proletariatu, wytworzenia się przekonania, że droga do rzeczywistej a nie tylko formalnej wolności, rzeczywistej a nie tylko formalnej równości społecznej wiedzie przez zlikwidowanie nierówno-